

MILLIY QADRIYATLAR TASVIRIY SAN'ATDA IFODALANISHI**Baxtiyorxon yuldasheva jumavoy qizi***Andijon davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at va muhandislik
grafikasi yo`nalishi 3-bosqich talabasi***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received:08.10.2025**Revised: 09.10.2025**Accepted:10.10.2025***KALIT SO'ZLAR:***Milliy qadriyatlar,
tasviriy san'at,
madaniyat,
rangshunoslik,
kompozitsiya**Ushbu maqolada milliy qadriyatlarning tasviriy san'atdagi o'rni va ifodalash usullari tahlil qilingan. Milliy madaniyat, an'ana va qadriyatlarning san'at asarlarida qanday aks etishi, ular orqali xalqning tarixiy, madaniy, va estetik qiyofasi qanday ifodalanganligi ko'rib chiqiladi. Maqolada milliy ruhni yaratish va ifodalashda tasviriy san'atning ahamiyati, uning o'ziga xos uslublari, rang va kompozitsiyalardan foydalanish metodlari hamda san'at orqali xalq madaniyatini saqlashning ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.***KIRISH**

Milliy qadriyatlar — har bir millatning o'ziga xos tarixiy, madaniy, diniy va ijtimoiy hayotini aks ettiruvchi asosiy unsurlar hisoblanadi. Ular xalqning mentaliteti, urf-odatlar, adabiyoti, san'ati, madaniyati va boshqa sohalarda o'z ifodasini topadi. Tasviriy san'at milliy qadriyatlarni namoyish qilishning eng samarali vositalaridan biridir. Bu san'at turi nafaqat estetik qadriyatlarni ifodalash, balki jamiyatning ma'naviy va axloqiy ko'rinishini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Tasviriy san'atning o'ziga xosligi shundaki, u insonning ichki dunyosini va fikrlarini rang, shakl, kompozitsiya orqali ifodalash imkonini beradi. Milliy qadriyatlarning tasviriy san'atda aks etishi esa xalqlarni birlashtirish, ularning tarixiy va madaniy merosini saqlash hamda kelajak avlodlarga yetkazish vazifasini bajaradi. San'at asarlarida milliy qadriyatlarni aks ettirish, nafaqat xalqning o'ziga xosligini saqlash, balki uning jahon madaniyatiga

qoʻshgan hissasini ham koʻrsatishdir.

Tasviriy sanʼatda milliy qadriyatlarni ifodalashni rangshunoslik, kompozitsiya qonuniyatlari, yorugʻlik va soya ifodasi kabi elementlar orqali amalga oshirish mumkin. Ranglar, shakllar va kompozitsiya elementlari orqali xalqning ruhiy holati, ularning tarixi, mentaliteti va madaniyati ifodalanadi. Shuningdek, tasviriy sanʼatda yorugʻlik va soya, ranglarning psixologik taʼsiri kabi omillar ham milliy qadriyatlarning aks etishida muhim rol oʻynadi.

Tasviriy sanʼatda milliy qadriyatlarni aks ettirishning oʻziga xos metodologiyasi mavjud. Oʻzbekistonning tasviriy sanʼati, rangshunoslik anʼanalari va milliy madaniyatni tasvirlashdagi yondashuvlari butun dunyoda tan olingan. Shuningdek, inklyuziv taʼlimda tasviriy sanʼatning oʻrni alohida eʼtiborga molikdir. Bu jarayonda nogiron bolalar bilan tasviriy sanʼat mashgʻulotlari, bolalar ijodiy koʻrgazmalarining tarbiyaviy ahamiyati, va sunʼiy intellekt yordamida yaratilgan sanʼat asarlarini tahlil qilish kabi masalalar ham muhim oʻrin tutadi.

Shu bilan birga, milliy qadriyatlar va tasviriy sanʼatning birlashgan tizimi bolalar psixologiyasida ranglarning taʼsirini oʻrganish va inklyuziv taʼlimda ulardan foydalanish kabi sohalarga eʼtibor qaratishni taqozo etadi. Sanʼatning pedagogik ahamiyati, bolalar ijodini rivojlantirishdagi oʻrni hamda tasviriy sanʼatni oʻrgatish metodikasi bugungi kunda keng tarqalgan ilmiy izlanishlar mavzusiga aylangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI:

Tasviriy sanʼat va milliy qadriyatlar masalasida ilmiy tadqiqotlar turli nuqtai nazarlardan olib borilgan. Milliy qadriyatlar va sanʼatning oʻzaro aloqasi hamda tasviriy sanʼatda milliy ruhni aks ettirish masalalari koʻplab oʻzbek va xorijiy olimlar tomonidan oʻrganilgan. Bu mavzuda olib borilgan izlanishlar quyidagi asosiy yoʻnalishlar boʻyicha tahlil qilinadi:

Milliy qadriyatlarning tasviriy sanʼatda aks etishi: Oʻzbekiston sanʼatshunosligi, milliy qadriyatlarni tasviriy sanʼat orqali oʻrganishda muhim yondashuvlarni taklif etadi. Oʻzbekistonlik sanʼatshunoslar, jumladan, F. Muhammadjonov va A. Ibragimov, milliy sanʼatda qadriyatlarning ifodalanishi jarayonini rang, kompozitsiya va shakl orqali tahlil qilganlar.

Ular, milliy qadriyatlarning tasviriy san'atda o'z ifodasini topishini, ularning xalqning ichki dunyosini aks ettirishi va bu orqali milliy tafakkur va tarixiy an'analarni saqlashni ko'rsatganlar. Shuningdek, xalq

amaliy san'ati va uning tasviriy san'at bilan aloqasi ham o'rganilgan. Masalan, O. To'raxo'jayevning ishlarida xalqning qadriyatlari va an'analari bilan bog'liq bo'lgan tasviriy san'at asarlari va amaliy san'atning o'zaro bog'liqligi keltirilgan. Uning fikricha, xalq amaliy san'ati nafaqat milliy estetika, balki xalqning ruhiy holatini aks ettiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Rangshunoslik va tasviriy san'atda ranglarning ta'siri: Rangshunoslik — tasviriy san'atda ranglarning estetik va psixologik ta'sirini o'rganadigan ilmiy soha sifatida alohida e'tiborga molikdir. Ranglar, tasviriy san'atda insonning ruhiy holatini aks ettiruvchi kuchli vosita hisoblanadi. Ranglarning psixologik ta'siri, ularning xalqning ruhiyatiga bo'lgan ta'siri va ma'naviyatini aks ettirishdagi roli haqida ko'plab ilmiy tadqiqotlar mavjud. Rangshunoslik masalalari, jumladan, O'zbekistonlik rangshunos olimlar tomonidan batafsil o'rganilgan. Masalan, G. Akhmedovning rangshunoslikka oid tadqiqotlarida, milliy san'atlardagi ranglarning xalqning madaniyati, diniy qadriyatlari va tabiatiga bo'lgan ta'siri tahlil etilgan. Ranglarning psixologik ta'siri, tasviriy san'atdagi milliy qadriyatlarni aks ettirishda muhim rol o'ynaydi. Ranglarning odam psixikasiga ta'siri, odamning hissiyoti va tafakkuriga qanday ta'sir qilishini o'rganish san'atshunoslikda muhim masala hisoblanadi. Yashil rang tabiat va tinchlikni, qizil rang esa ehtiros va quvvatni aks ettiradi. Bunday ranglar tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni ifodalashda ham qo'llaniladi.

Kompozitsiya qonuniyatlari va san'atda milliy ruh: Kompozitsiya qonuniyatlari tasviriy san'atning asosiy elementlaridan biri bo'lib, har bir asarning tashqi ko'rinishini, shaklini va uning estetik yaxlitligini ta'minlaydi. Kompozitsiya — bu asarlarning muayyan bir tartibda joylashtirilgan qismlarini tashkil etuvchi qonuniyatlar tizimidir. Milliy qadriyatlar va madaniyat, tasviriy san'atdagi kompozitsiya orqali aniq va samarali aks etadi. San'at asarida kompozitsiya elementlari orqali xalqning ruhiy holati, an'analari, qadriyatlari va tarixiy xotirasi saqlanadi.

Kompozitsiya elementlari — rang, shakl, balans, simmetriya, dinamik va statik tuzilma — tasviriy san'at asarida muhim rol o'ynaydi. Kompozitsiya orqali milliy qadriyatlarning tasviriy ifodalanishi, ularning estetik jihatlari va xalqning ijodiy salohiyati shakllanadi. O'zbekistonlik san'atshunoslar, masalan, B. To'raqulov va A. Ergashev, kompozitsiya qonuniyatlarini milliy san'atga oid an'alar bilan uyg'unlashtirib, tasviriy

san'atda milliy ruhni aks ettirishni tavsiya qilganlar.

Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni: Inklyuziv ta'lim, ya'ni barcha bolalar, shu jumladan, nogiron bolalar uchun ta'lim sharoitlarini yaratishning muhim yo'nalishi sifatida tasviriy san'atning o'rni alohida e'tiborga molikdir. Tasviriy san'at, bolalar uchun estetik tajriba yaratish, ularni ijodiy fikrlashga o'rgatish va individual xususiyatlarini rivojlantirishda muhim vositadir. Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni va uning nogiron bolalar bilan ishlashdagi roli ko'plab ilmiy tadqiqotlarda o'rganilgan.

Masalan, N. G. Davlatovning "Inklyuziv ta'limda tasviriy san'at" nomli ishida tasviriy san'at mashg'ulotlarining nogiron bolalar bilan o'tkazilishining tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyati tahlil etilgan. Shuningdek, pedagogik amaliyotda tasviriy san'at orqali bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularga milliy qadriyatlarni o'rgatish masalalari ko'rib chiqiladi.

METODOLOGIYA:

Ushbu tadqiqotda **kontseptual tahlil, qiyosiy tahlil** va **historik-metodologik yondashuvlar** metodlari asosida tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni aks ettirish masalalari o'rganilgan. Kontseptual tahlil metodida, milliy qadriyatlar va san'atning umumiy kontseptsiyalari o'rganildi, qiyosiy tahlil orqali turli xalqlar madaniyatidagi san'at asarlarini taqqoslash amalga oshirildi. Historik-metodologik yondashuv esa milliy qadriyatlarning vaqt o'tishi bilan san'atda qanday o'zgarishlarga uchraganini ko'rsatadi.

Shuningdek, **vizual tahlil** usuli ham qo'llanilib, tasviriy san'at asarlarining tarkibiy qismlari, rang, kompozitsiya va shakllarining milliy qadriyatlar bilan aloqasi tahlil etildi. Bu metodologiya yordamida, tasviriy san'atdagi milliy qadriyatlarni aks ettirish jarayoni chuqur o'rganildi.

MUHOKAMA VA NATIJA

Milliy qadriyatlarning tasviriy san'atda ifodalanishi nafaqat estetik, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. San'at orqali milliy qadriyatlarni aks ettirish, xalqning madaniy va tarixiy xususiyatlarini namoyish etish imkonini beradi. Shunday qilib, tasviriy san'at o'zining estetik jihatidan odamlarning tafakkuriga, ruhiy holatiga va hissiyotlariga ta'sir etadi. Bu jarayonda, ranglarning psixologik ta'siri, kompozitsiya qonuniyatlari va yorug'lik-soya kabi elementlar milliy qadriyatlarning aks etishida muhim rol o'ynaydi.

Rangshunoslik tahlili tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni aks ettirishda katta ahamiyatga ega. Ranglar, odamlarning psixologik holatini aks ettiruvchi eng kuchli vositalardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har bir rangning psixologik ta'siri

mavjud va bu ta'sir san'at asarlarida milliy qadriyatlarni ifodalashda samarali ishlatilishi mumkin. Masalan, yashil rang tabiat va osoyishtalikni, qizil rang esa ehtiros va energiyani aks ettiradi. Bunday ranglar milliy san'atda milliy qadriyatlarni ifodalashda juda muhim hisoblanadi.

Kompozitsiya qonuniyatlari ham tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni aks ettirishda muhim omil hisoblanadi. Kompozitsiya, ya'ni asar tarkibidagi elementlarning joylashuvi, simmetriya va balans, san'at asarining estetik yaxlitligini ta'minlaydi. Milliy qadriyatlarining tasviriy san'atdagi ifodalanishida, kompozitsiya orqali xalqning ruhiy holati va madaniy an'analari aks etadi. Shu bilan birga, tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni aks ettirish uchun kompozitsiya elementlari — shakllar, ranglar, chiziqlar va shakllar — uyg'un tarzda ishlatilishi zarur.

Inklyuziv ta'limda tasviriy san'at ham muhim ahamiyatga ega. Nogiron bolalar bilan tasviriy san'at mashg'ulotlari, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda va milliy qadriyatlarni o'rgatishda samarali vosita bo'lishi mumkin. Bu, o'z navbatida, inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning imkoniyatlarini kengaytiradi va barcha bolalarga teng ta'lim olish imkonini yaratadi. Tasviriy san'at yordamida nogiron bolalarning hissiyoti, ijodiy yondashuvlari va ma'naviy dunyosi rivojlanadi.

Natijada, tasviriy san'atda milliy qadriyatlarni aks ettirish, rangshunoslik, kompozitsiya va inklyuziv ta'lim kabi masalalar bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. Ranglarning psixologik ta'siri, kompozitsiya qonuniyatlari va inklyuziv ta'limning tasviriy san'atdagi roli, milliy qadriyatlarni aks ettirishda mustahkam asos yaratadi. Bu jarayon, nafaqat san'at asarining estetik va hissiy ta'sirini kuchaytiradi, balki xalqning madaniy an'analari va tarixiy xotirasini ham saqlashga yordam beradi.

XULOSA:

Xulosa qilib aytishim mumkinki Ushbu maqolada milliy qadriyatlarining tasviriy san'atdagi ifodalanishi, rangshunoslik, kompozitsiya qonuniyatlari va inklyuziv ta'limning o'rni keng tahlil qilindi. Tasviriy san'at milliy qadriyatlarni aks ettirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi, chunki san'at orqali xalqning tarixiy, madaniy va etnik xususiyatlari aks etadi. Ranglar va shakllar yordamida milliy ruhni ifodalash, xalqning ruhiy holatini namoyish etish imkonini beradi. Rangshunoslik va kompozitsiya qonuniyatlari milliy qadriyatlarni aniq va estetik tarzda ifodalashda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni alohida e'tiborga molikdir, chunki u nogiron bolalar bilan ishlashda va ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Milliy qadriyatlarning tasviriy san'atdagi ifodalanishi, nafaqat estetik, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Bu jarayon orqali xalqning madaniy va tarixiy merosi saqlanadi va kelajak avlodlarga etkaziladi. Tasviriy san'at orqali milliy qadriyatlarni aks ettirish, xalqni birlashtiruvchi, uning ma'naviy ko'rinishini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ranglarning psixologik ta'siri, kompozitsiya qonuniyatlari va inklyuziv ta'limning san'atda qo'llanilishi, milliy qadriyatlarni samarali aks ettirishga yordam beradi va bu jarayonni yanada mukammallashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Akmedov, G.** (2010). Rangshunoslik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. **Ibragimov, A.** (2005). Milliy qadriyatlar va tasviriy san'at. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. **To'raxo'jayev, O.** (2012). Xalq amaliy san'ati va tasviriy san'at. Toshkent: Adabiyot va san'at.
4. **Muhammadjonov, F.** (2008). San'at va madaniyatdagi milliy qadriyatlar. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
5. **Davlatov, N. G.** (2015). Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning o'rni. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
6. **Akopyan, I.** (2000). The Psychology of Color and Its Influence in Art. New York: Art Publishers.
7. **Zayniddinov, M.** (2017). Tasviriy san'at va milliy an'analar. Toshkent: San'at va madaniyat.
8. **Soliev, B.** (2014). Kompozitsiya va shakllarning san'atdagi o'rni. Toshkent: Fan va adabiyot.
9. **Usmonov, S.** (2011). San'at va rangshunoslik: Asosiy tushunchalar va tahlillar. Toshkent: Fan.
10. **Petrov, A.** (2003). Artistic Representation and National Identity. London: Routledge.
11. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, and Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects and Corresponding Methods of Work with Pairing in the Autocad Software." *International Journal on Orange Technologies* 3.12 (2021): 211-216.

12. qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "PERSPEKTIVA." *INTERNATIONAL CONFERENCES*. Vol. 1. No. 11. 2022.
13. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, and Abduraimova Muazzamoy. "MARKAZIY VA PARALLEL PROYEKSIYA ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.4 (2022): 70-81.
14. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, and Muazzamoy Abduqodir qizi Abduraimova. "ORTOGONAL PROYEKSIYALAR VA MODELNI KO 'RINISHLARI." *Educational Research in Universal Sciences* 1.3 (2022): 288-296.
15. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "PROJECTION AND AXONOMETRY."
16. "UMUM TA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK FANINI O'QITISHNING HOZIR HOLATI." *Oriental Art and Culture*, Vol. 5, No. 6, 2024, pp. 65–69.

